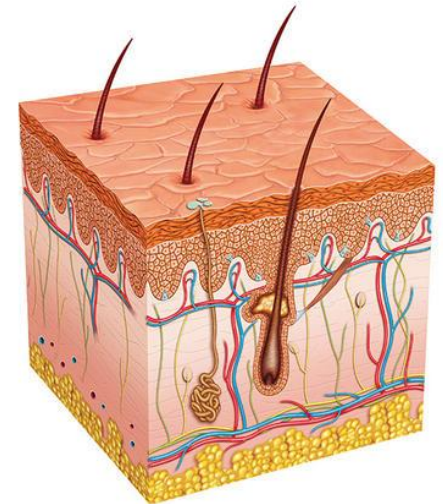
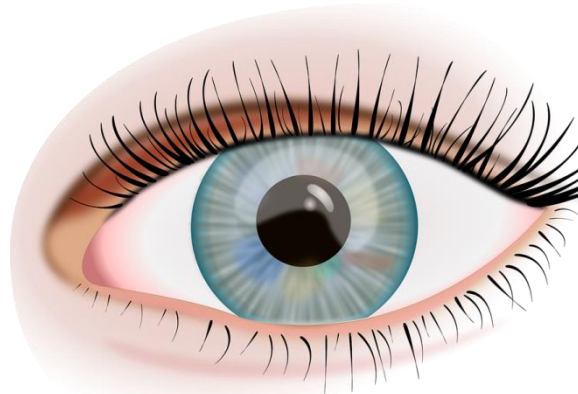
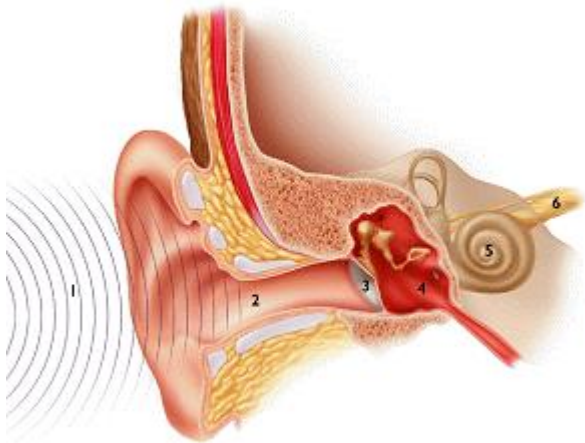

Zmyslové orgány človeka

GVPT, Martin

Mgr. Lucia Brezniaková

Význam

- Sprostredkovanie informácii medzi prostredím a CNS
- Vyvolanie podráždenia vplyvom adekvátneho podnetu a špecifická reakcia zmyslového orgánu na tento podnet

Receptory

- zmyslové bunky
- senzitivne zakončenia nervov roztrusene po tele
- reagujú na špecifický (**adekvátny**) podnet

Receptor

1. **V širšom zmysle-** orgán alebo bunka schopná prijímať signál
2. **V užšom zmysle slova-** bielkovina, ktorá naviazaním chemickej látky nesúcej informáciu a zmenou svojej konformácie ovplyvní činnosť bunky

Rozdelenie receptorov

I. podľa prostredia z ktorého signály prijímajú

exteroreceptory

- Príjem podnetu z vonkajšieho prostredia
- Kožné receptory a vlastné zmyslové orgány- Informácie o teple, chlade, bolesti, tlaku, dotyku, sluch, zrak, čuch a chuť

proprioreceptory

- Informujú o polohe tela v priestore, informujú o napätí v týchto orgánoch
- V svaloch, šľachách, kĺbových puzdrách

interoreceptory

- Informujú o zmenách vo vnútornom prostredí(pH, tlak, O₂, CO₂)
- Vo vnútorných orgánoch

Rozdelenie receptorov

II. Podľa podnetu, na ktorý reagujú

mechanoreceptory

- Podnetom je mechanické podráždenie
- *Hmat a statokinetický receptor v uchu*

chemoreceptory

- Podnetom sú chemické látky
- *Čuch, chuť, receptory v stenách ciev, ktoré reagujú na množstvo glukózy...*

rádioreceptory

- Podnetom sú rôzne formy žiarenie
- *Oko, sluch, tepelné receptory*

Rozdelenie receptorov

III. podľa lokalizácie v bunke

cytoplazmatické

- Sprostredkovatelia vplyvu hormónov
- *Napr. naviazaním hormónu sa svoj povrch umožnia vstup hormónu do jadra*

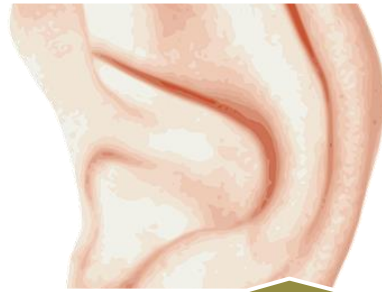
membránové

- Sprostredkujú prenos signálu medzi bunkami
- *Napr. sú súčasťou iónového kanála pre anióny, katióny*

Zmyslové orgány

čuchový

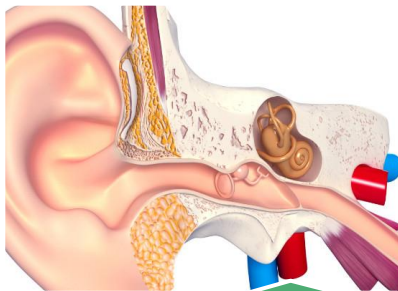
sluchový

zrakový

chuťový

statický

Hmat- orgány
kožnej citlivosti

Orgány hĺbkovej
citlivosti

1. Zrak

Adekvátny podnet- svetelné vlny
(400-700nm)

Orgán- oko

Receptory

- čapíky a tyčinky na sietnici oka

Centrum

- záhľavný lalok mozgovej kôry

Stavba oka

1. Vlastné oko

- Očná guľa (*bulbus oculi*) uložená v očníci

2. Vedľajšie očné orgány

- Spojivka, mihalnice, riasy

viečka

obočie

mihalnice

slzné
kanáliky

Stavba vlastného oka

Vonkajšia povrchová vrstva

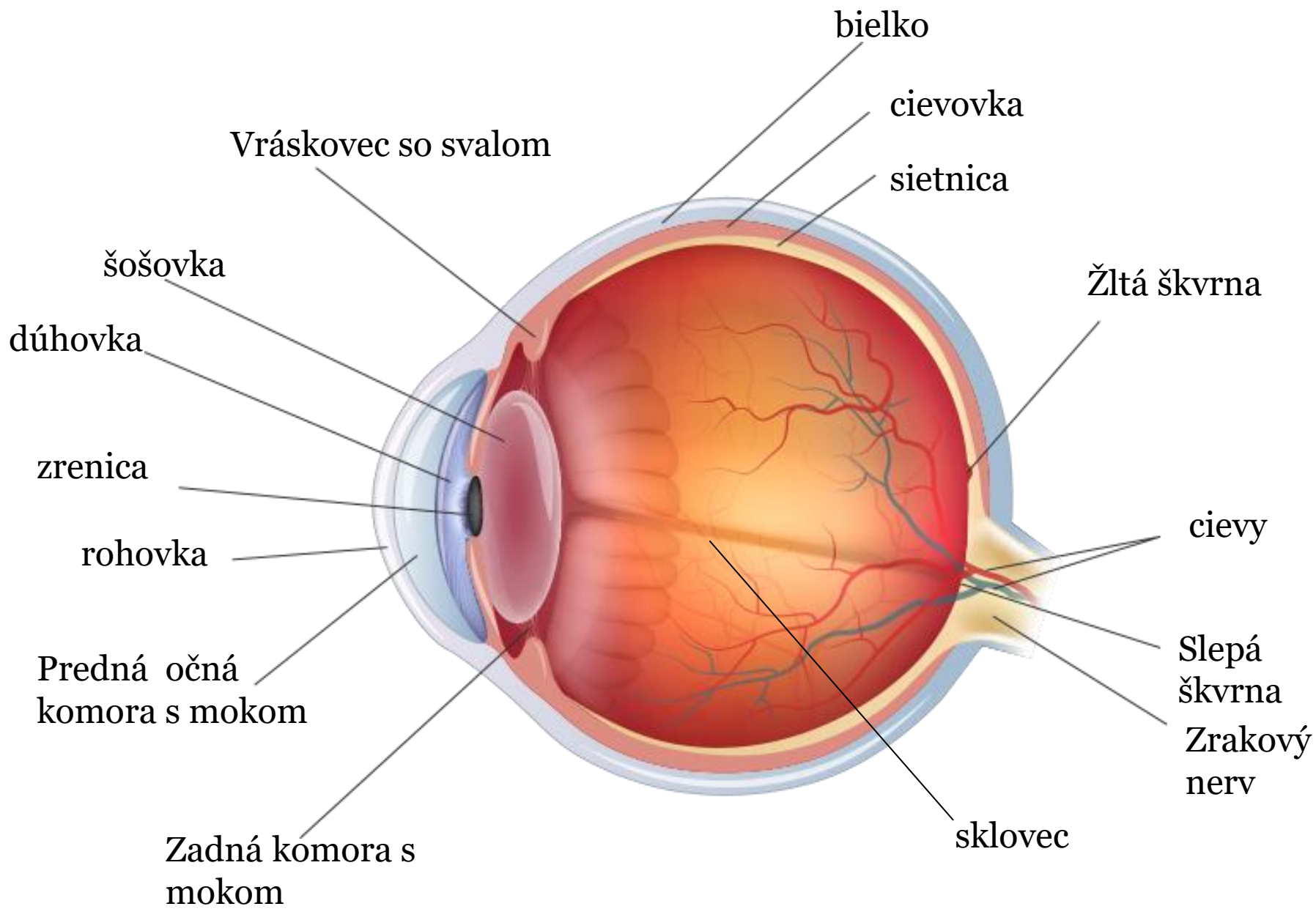
- **bielko**
- **rohovka**

Stredná vrstva

- **dúhovka** so zrenicou
- **cievovka**
- **vráskovec**
- zadná a predná očná komora
- komorový mok

Vnútoraná vrstva

- **sietnica** (*čapíky, tyčinky, žltá škvrna, slepá škvrna*)
- **sklovec**
- **šošovka**
- sklovcový a komorový mok

Vonkajšie oko

- **Bielko** (*sclera*)- väzivový obal, udržiava tvar, 4/5 povrchu gule, upínajú sa na neho okoohybné svaly
- **Rohovka** (*cornea*)- priehľadný povrch očnej gule, 1/5 povrchu gule, bohato inervovaná, po podráždení rohovkový reflex- žmurknutie, zvlažuje sa slzami

Stredná vrstva

- **Dúhovka** (*iris*)- s melanínom, dodávajúcim farbu očí, s otvorom zrenicou
- **Zrenica** (*pupilla*)- reguluje množstvo svetla
- **Cievovka** (*choroidea*)- s cievami a pigmentovými bunkami (bráni spätnému odrazu lúčov)

Stredná vrstva

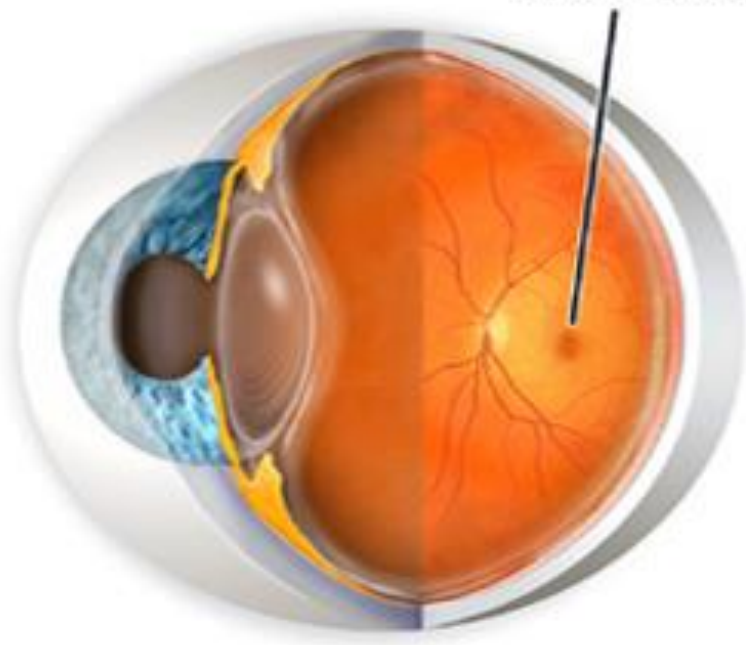
- **Vráskovec** (*corpus ciliare*)-zhrubnutá cievovka s hladkým svalom umožňujúcim akomodáciu oka
- **Predná očná komora**- medzi rohovkou a dúhovkou, vyplnené mokom
- **Zadná očná komora**- medzi dúhovkou a šošovkou, vyplnená mokom

Vnútoraná vrstva

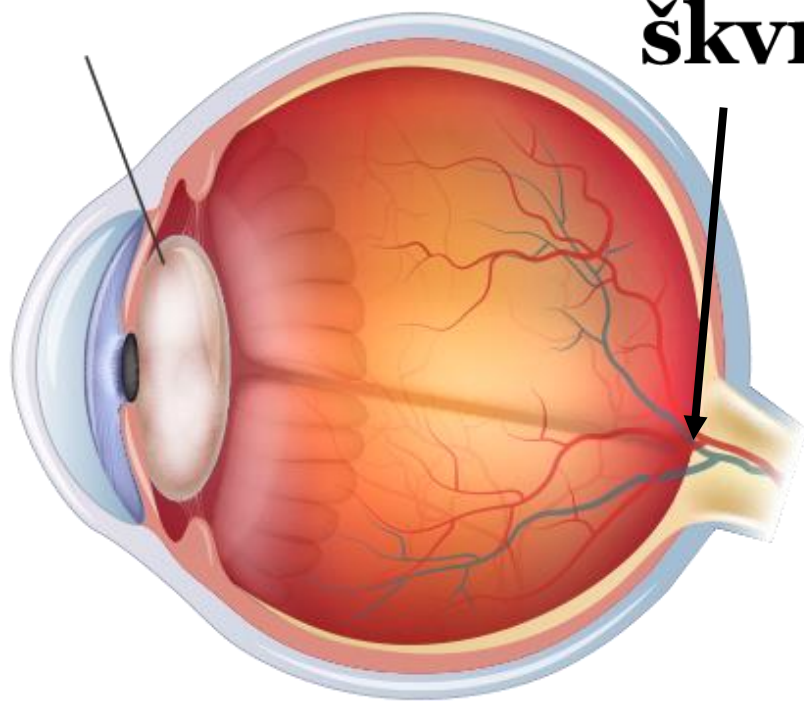
- **Sietnica** (*retina*)- obsahuje vlastné zmyslové svetlocitlivé bunky
  1. **čapíky**- farebné videnie
  2. **tyčinky**- čiernobiele videnie, videnie za šera, intenzita svetla(obrysové videnie)
- **žltá škvrna** (*macula lutea*)- miesto najostrejšieho videnia, obsahuje najviac fotoreceptorov (iba čapíky)
- **slepá škvrna** (*macula caeca*)- miesto na sietnici, pri dopade nevidíme obraz predmetu, miesto vstupu zrakového nervu, bez čapíkov a tyčiniek

Žltá škvrna

Slepá
škvrna

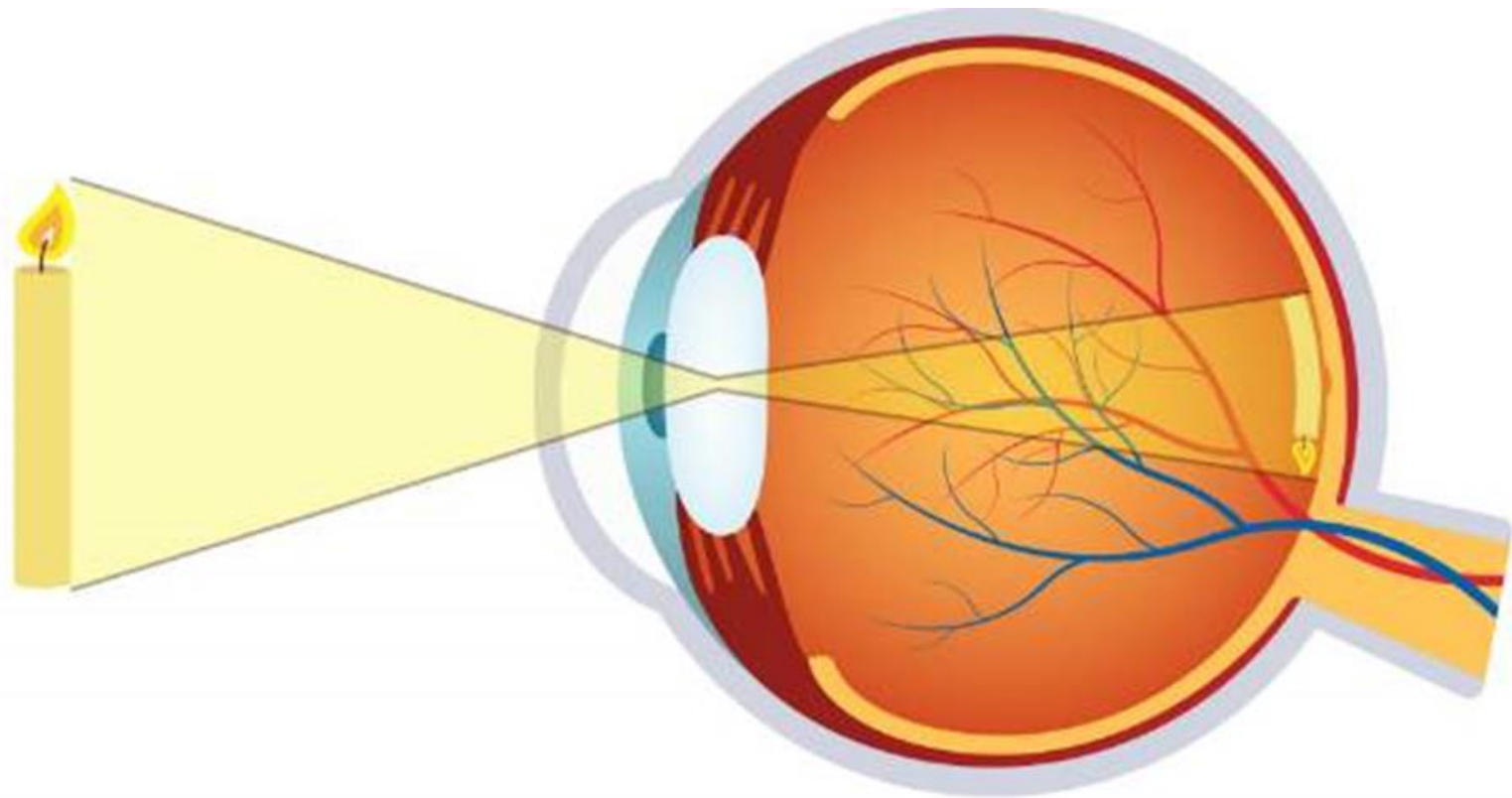

Vnútoraná vrstva

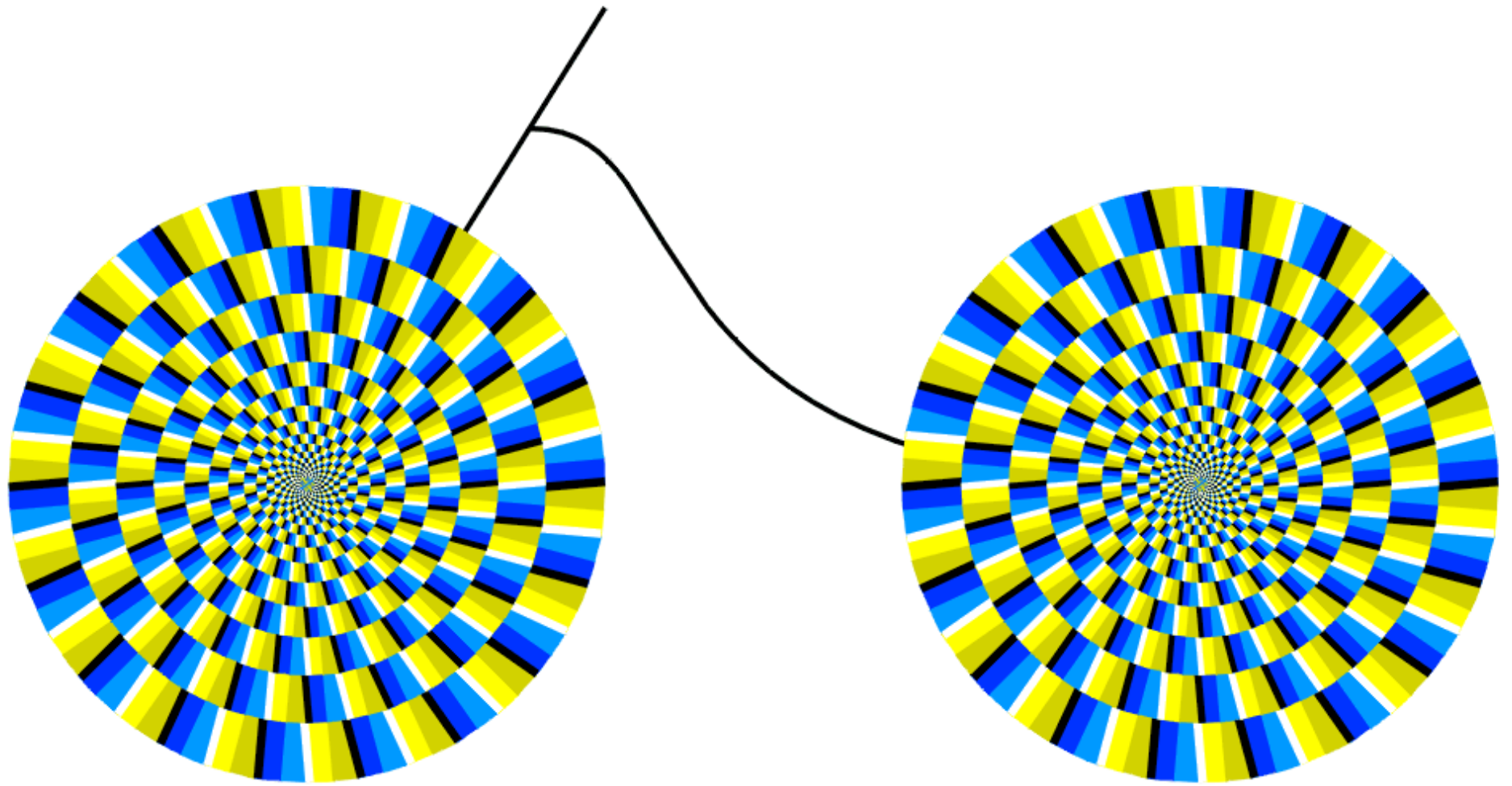
- **Šošovka** (*lens crystalina*)- medzi sklovcom a zrenicou, bez ciev, tvorená platničkami, tvar dvojvypuklej spojky, láme svetelné lúče, tak aby dopadali na sietnicu, vďaka akomodácii vidíme do diaľky a na blízko
- **Sklovec** (*corpus vitreum*)- rôsolová hmota, vyplňa vnútro očnej gule, podmieňuje tvar, vytvára vnútročný tlak

Obraz dopadá na sietnicu prevrátený a zmenšený

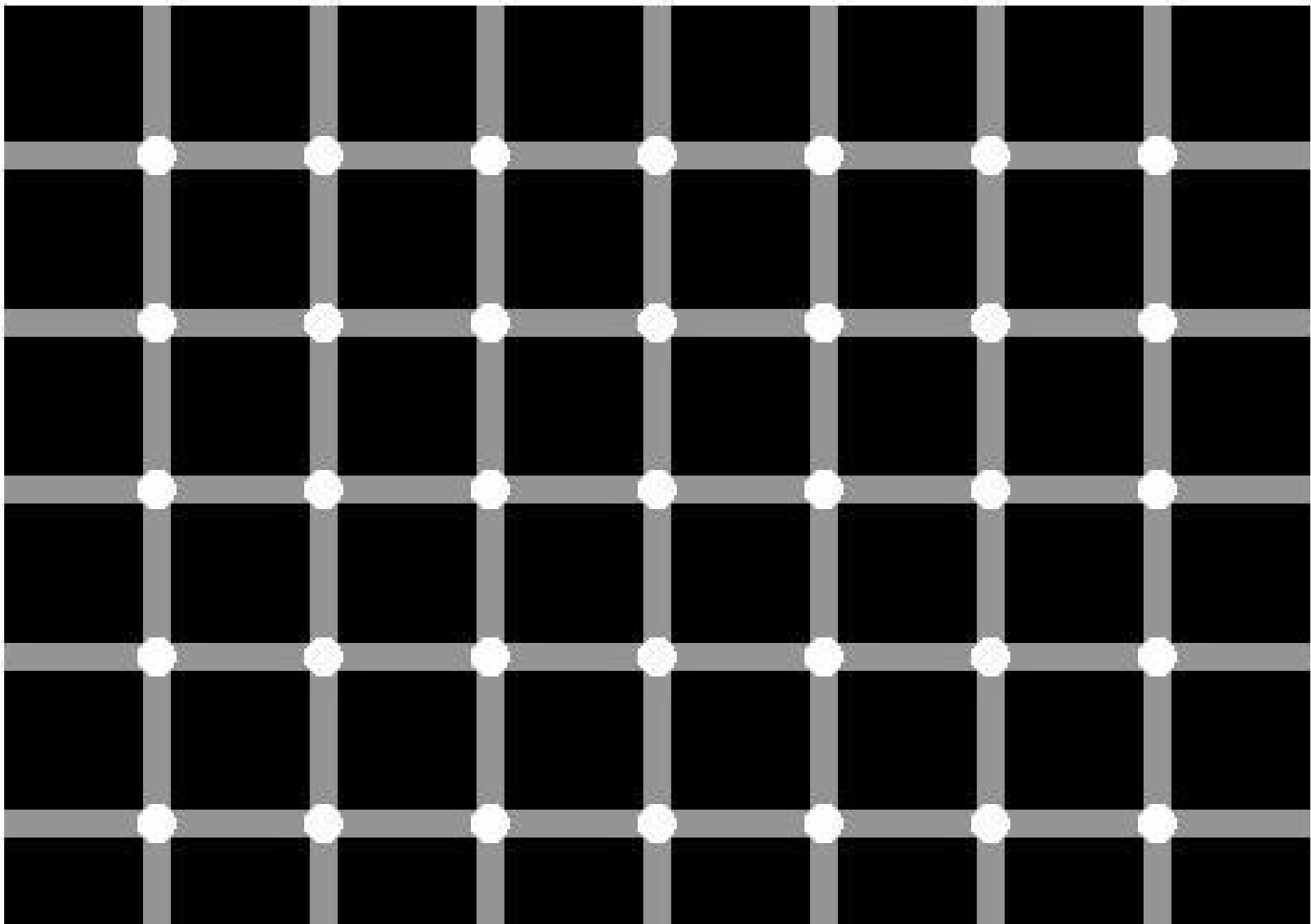

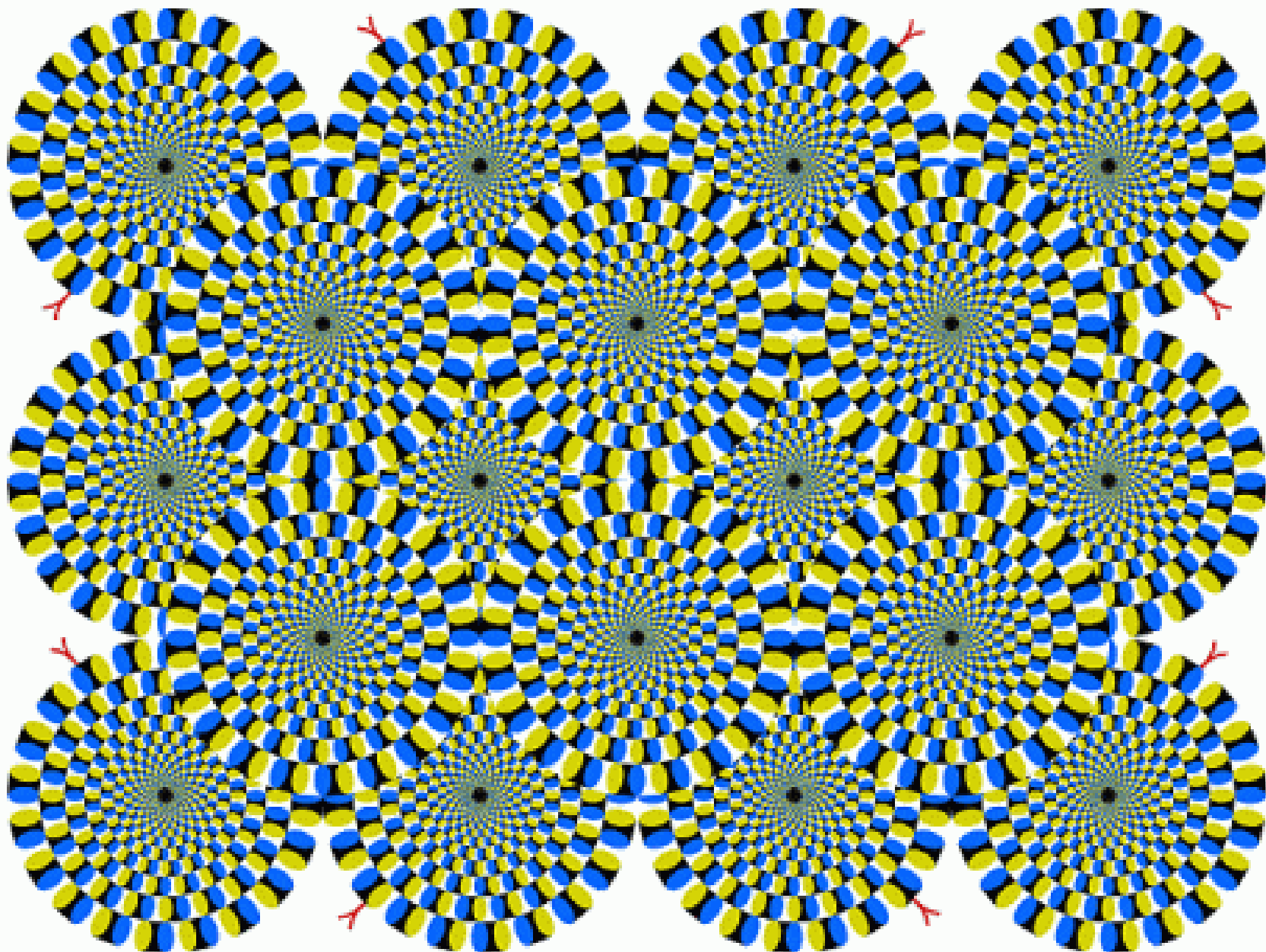
Dôkaz slepej škvrny

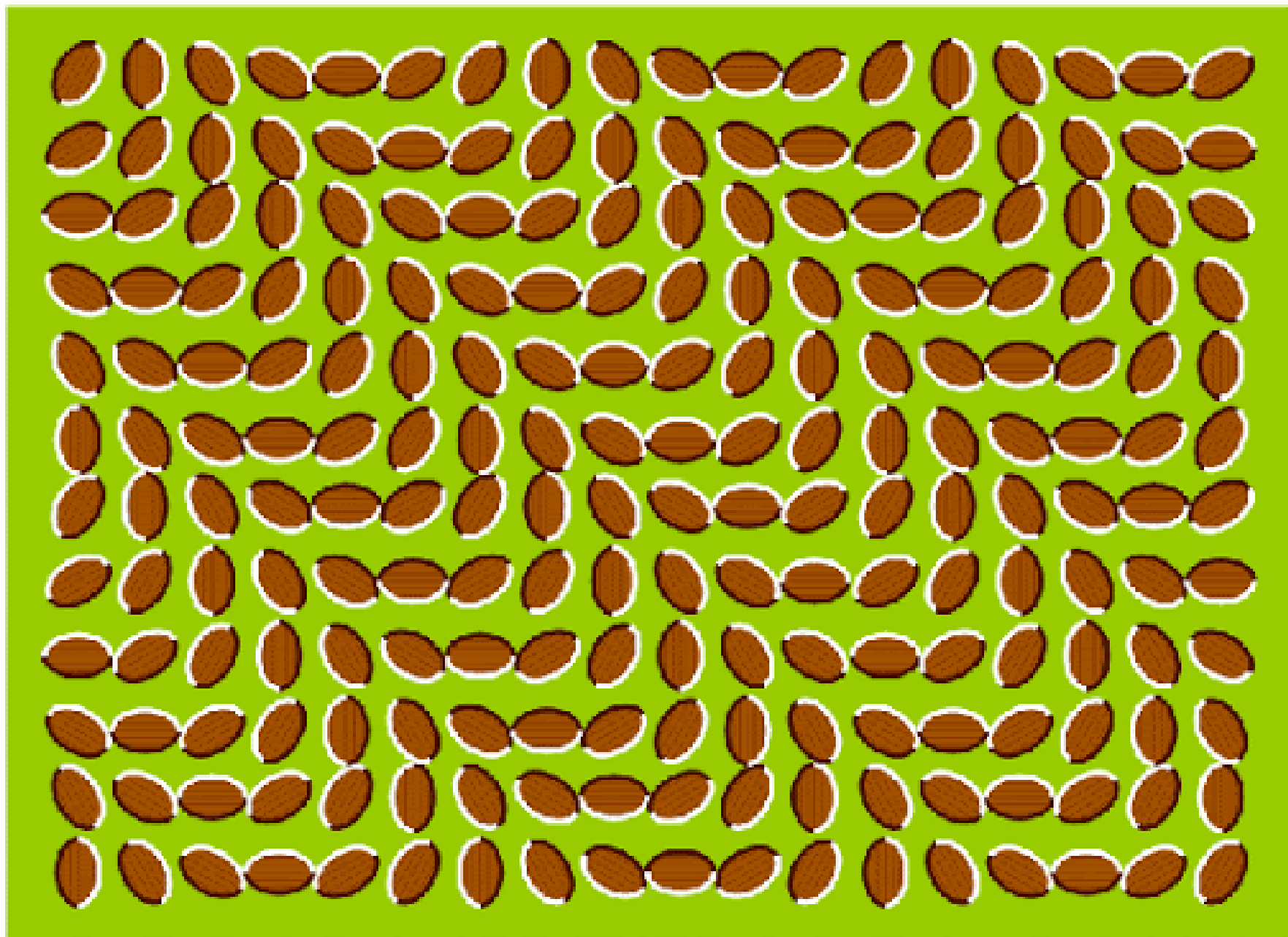

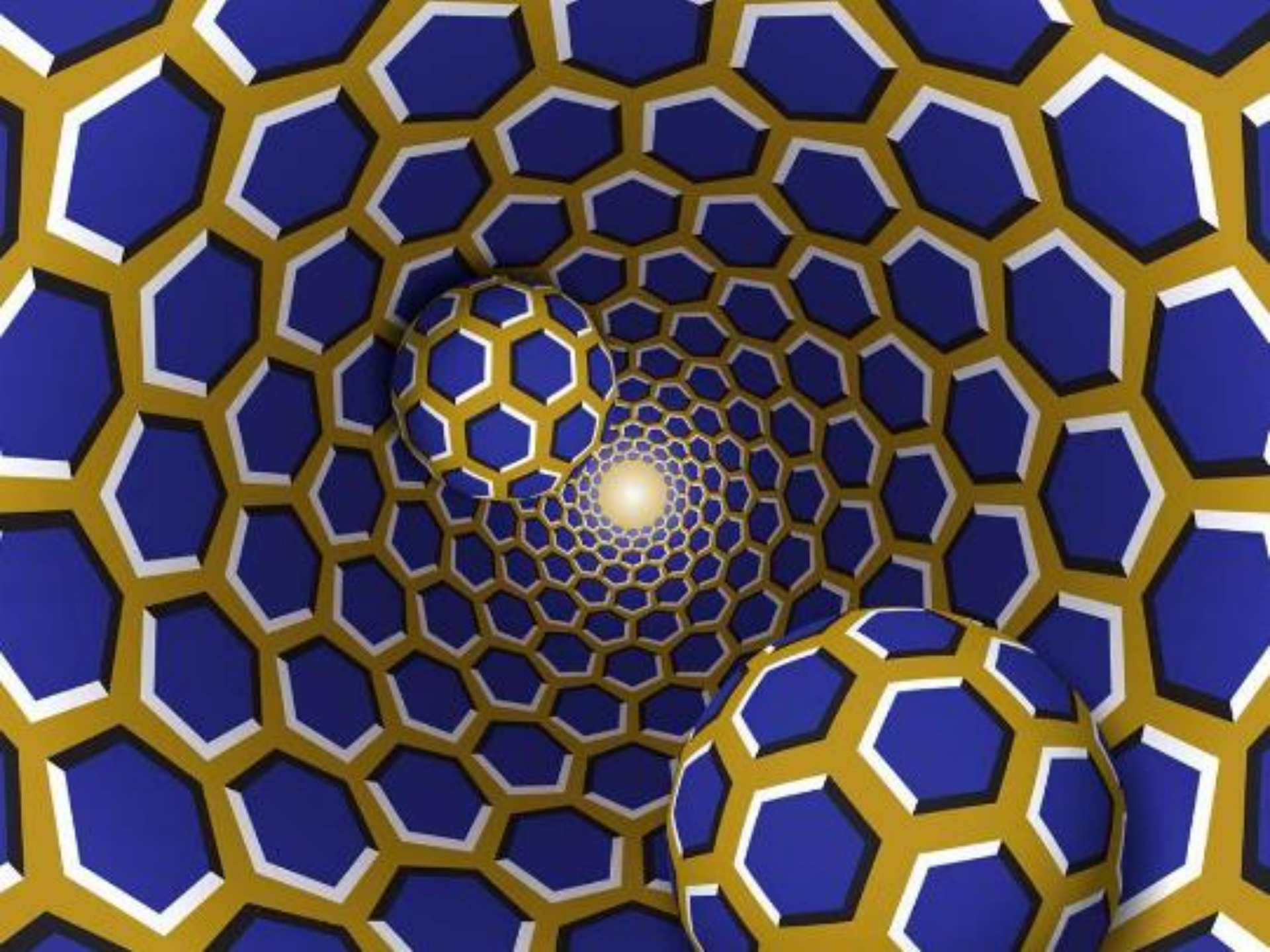
Pokus se zpočítat černé puntíky!!!

2. Sluch

Adekvátny podnet: zvukové vlny (16-20000 Hz)

Orgán: ucho

Receptory: cortiho bunky

Centrum: spánkový lalok mozgovej kôry

Stavba ucha

vonkajšie

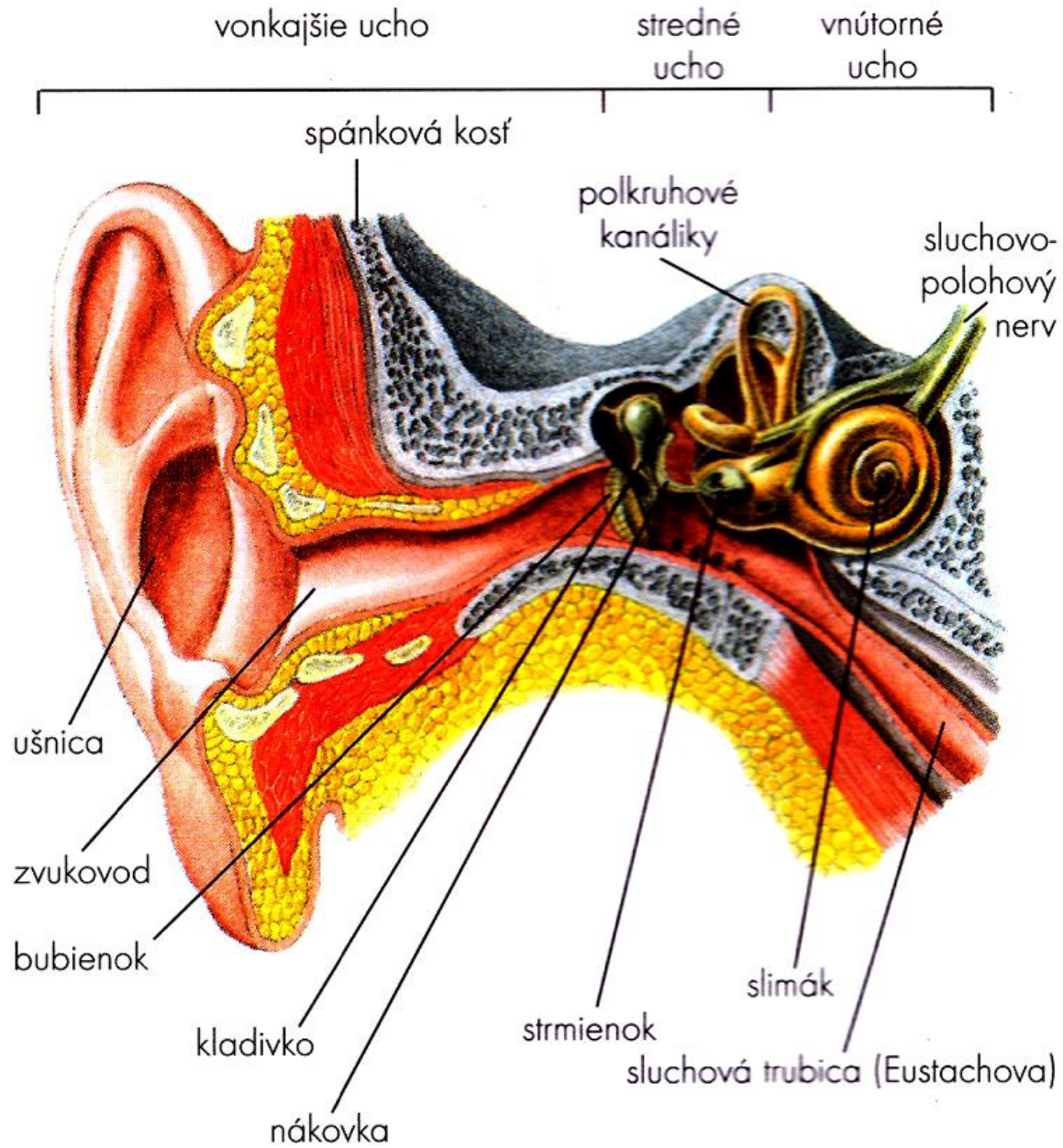
- **ušnica**
- **vonkajší zvukovod**
- **bubienok**

stredné

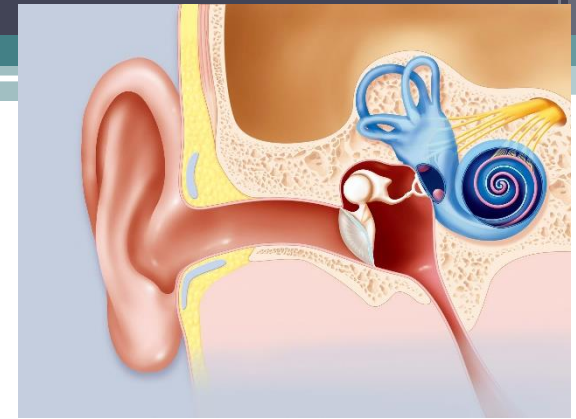
- **bubienková dutina**
- **sluchové kostičky** (kladivko, nákovka, strmienok)
- **Eustachova trubica**

vnútorné

- **Slimák**(kostené a blanité bludisko)
- **polkruhové kanáliky**
- **predsieň labyrintu**

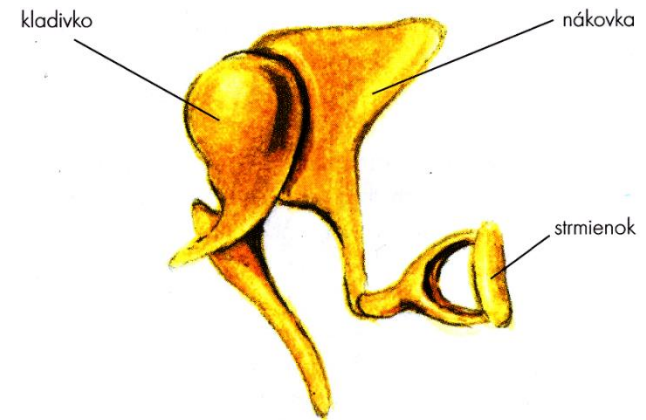
Vonkajšie ucho

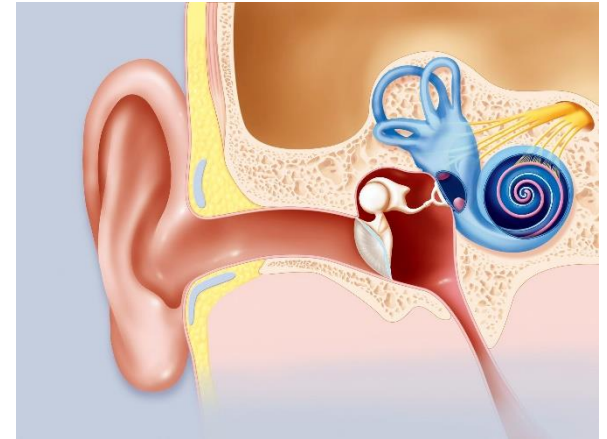
- **Ušnica** (auricula)– chrupka (okrem laloka) na zachytávanie zvukových vln z prostredia
- **Vonkajší zvukovod** (*meatus acusticus externus*)- 3cm trubica, vedie zvuk k bubienku, má schopnosť samočistenia vďaka mazovým žľazám
- **Bubienok** (*membrana tympani*)- 0,1mm hrubá blana, slúži na zosilňovanie zvuku

Stredné ucho

- **Bubienková dutina** (*cavum tympani*)- vyplnená vzduchom
- **Sluchové kostičky**- zosilňujú zvuk
  - 1.kladivko (*malleus*)
  - 2.nákovka (*incus*)
  - 3.strmienok (*stapes*)
- **Eustachova trubica** (*tuba auditiva*)- prepojenie bubienkovej dutiny s nosohltanom, vyrovnáva tlak

Vnútorné ucho

Slimák (cochlea)-

- Skrútená trubička vyplnená tekutinou
- zložený z:
  - 1. kostené bludisko- labyrint**
  - 2. blanité bludisko-** obsahuje vlastný sluchový orgán **Cortiho platňu** (nárazom strmienka dochádza k vlneniu tekutiny, ktoré sa prenáša na jeho vlásokové bunky)

3. Statokinetický receptor

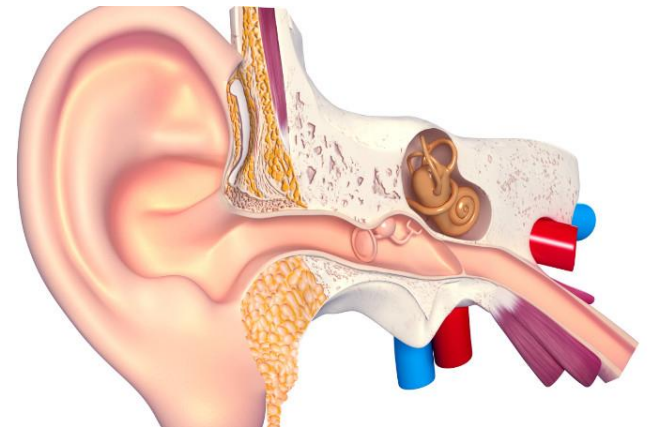
Podnet- zmena polohy hlavy

Receptory- vláskové bunky

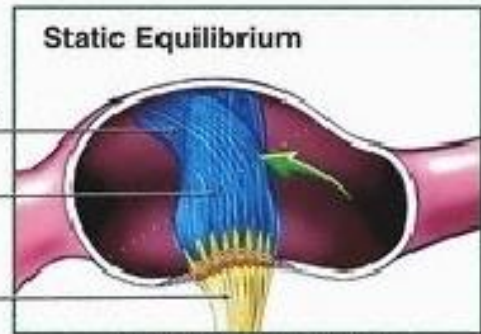
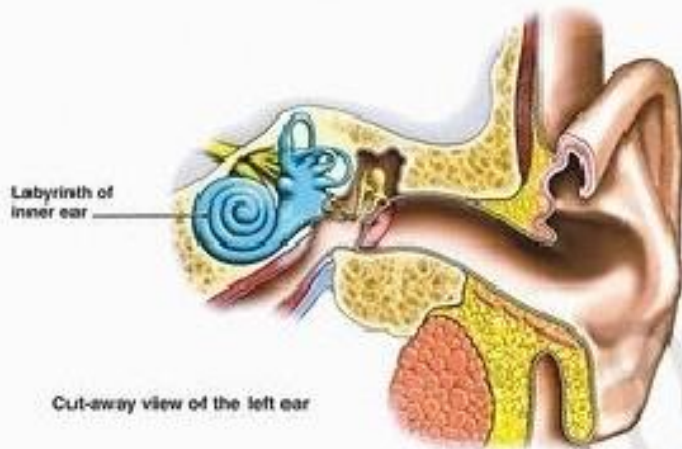
Orgán- vnútorné ucho (spolu so sluchovým aparátom tvorí **vestibulárny aparát**)

Význam

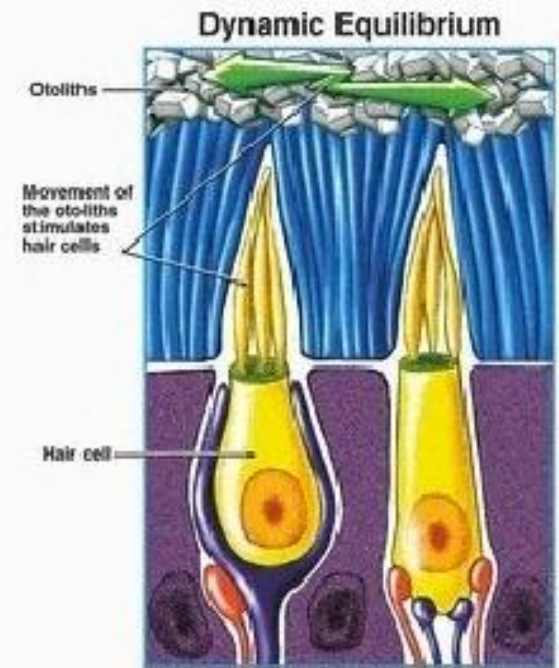
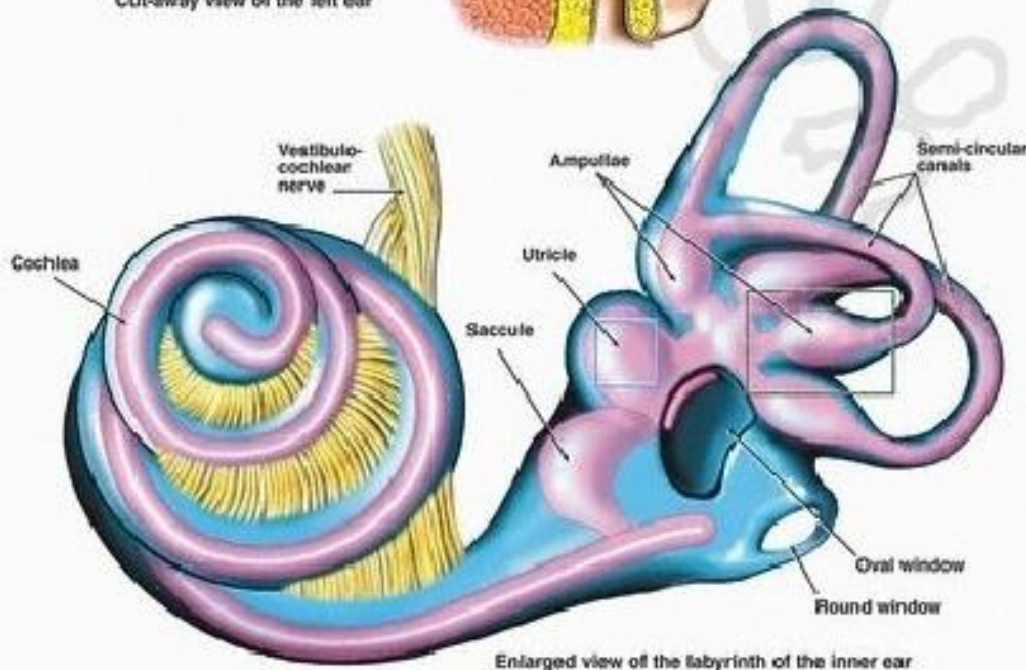
- udržiavanie vzpriameného postoja
- rovnováhy v priestore
- napätie svalov
- poloha hlavy a jej pohyby

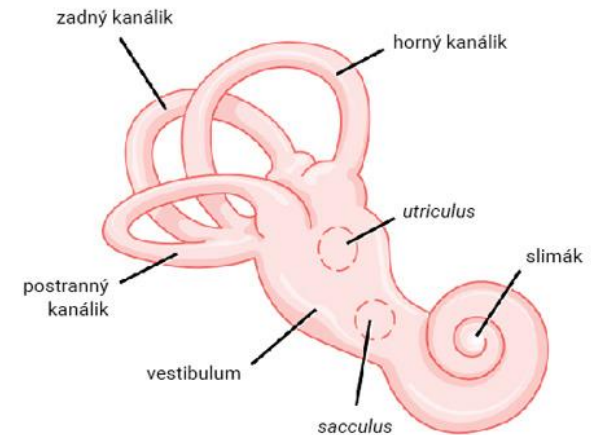
Cut-away view of an ampulla

Macula of utricle and saccule

Kinetický receptor

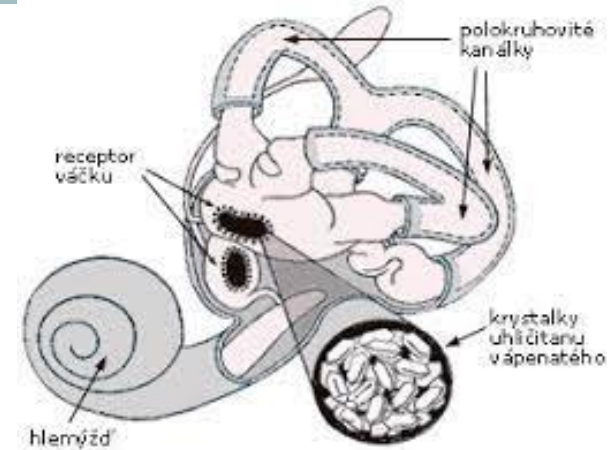
- v 3 polkruhovitých kanálikoch
- kolmé navzájom
- vyplnené s tekutinou endolymfou
- vlásokové zmyslové bunky na blanitej membráne

Mechanizmus- podráždenie zmyslových buniek spôsobené zaostávajúcím pohybom endolymfy po otočení hlavy v rovine(zaznamenanie zmeny uhlového zrýchlenia)

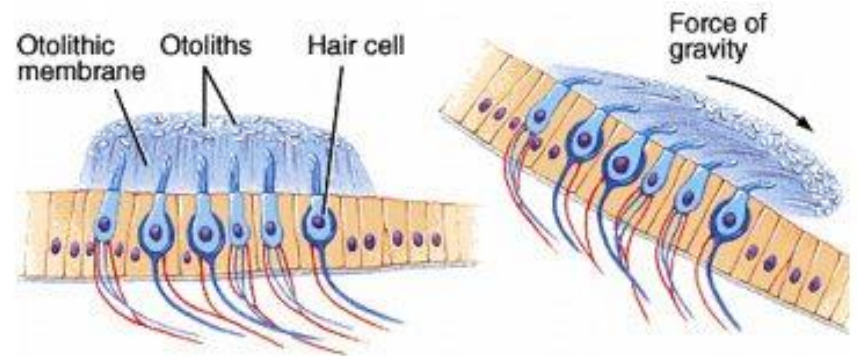
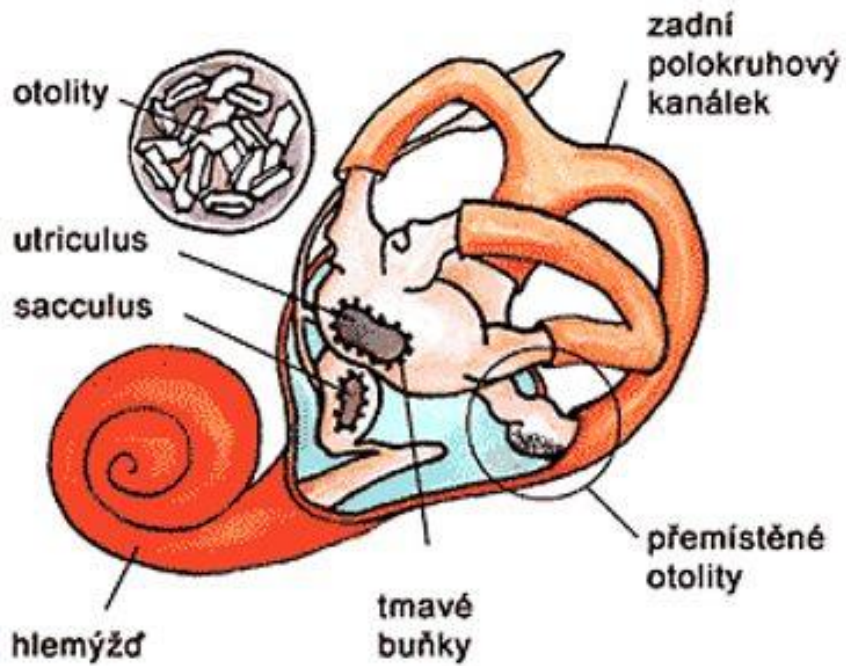
Statický receptor

- V predsieni labyrintu
- tvoria ho 2 mechúriky
  1. **vačok**(utriculus)- väčší oválny (horizontálny pohyb)
  2. **vrecúško** (sacculus)- menší guľatý (vertikálny pohyb)

Obsahujú zhluky vlásokových zmyslových buniek prekrytých membránou so zaliatými kryštálkami CaCO_3 - **otolity**

Mechanizmus- dráždenie buniek zmenou tlaku a ťahu otolitov na vlásky, pri zmene postavenia hlavy vzhľadom na gravitáciu a lineárne zrýchlenie

Head upright

Head tilted forward

4. čuch

Adekvátny podnet: chemické látky vo vzduchu

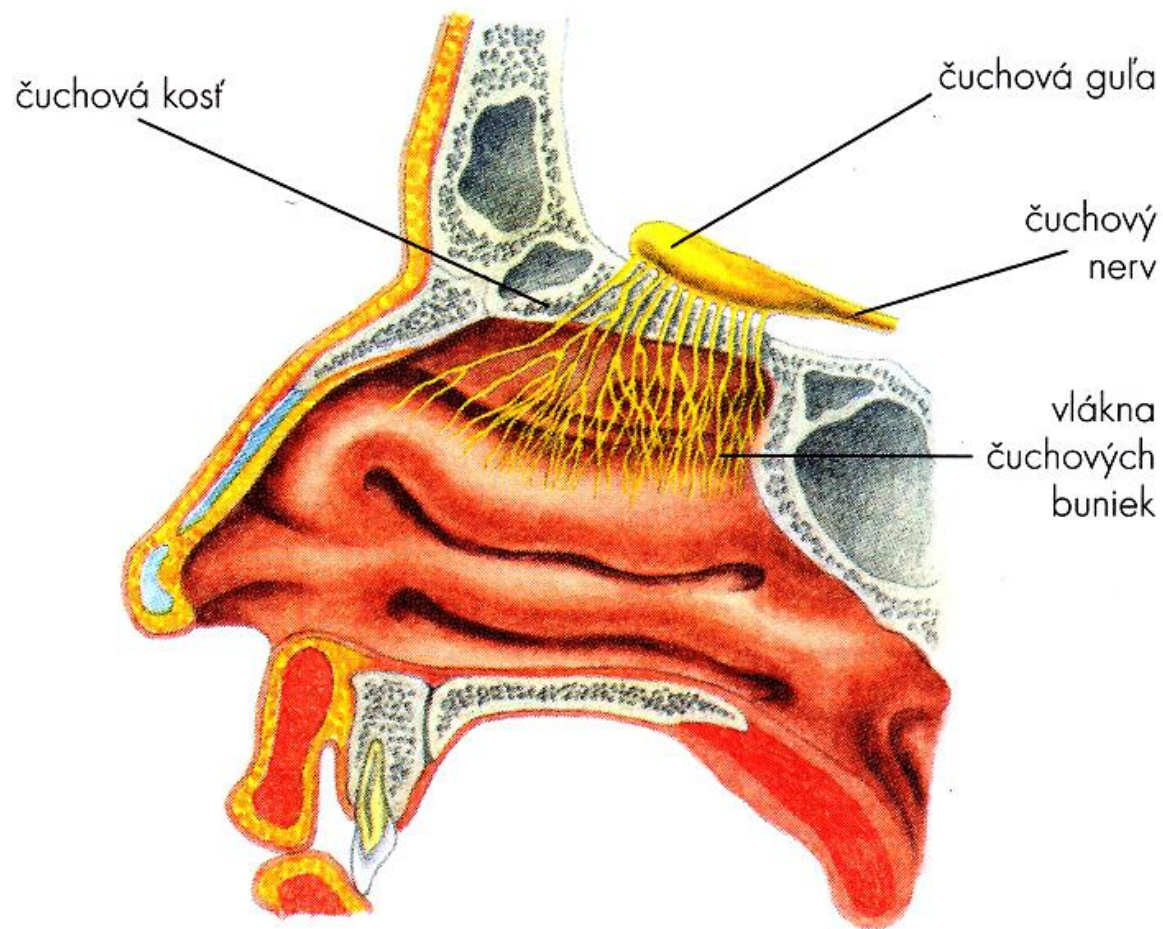
Orgán čuchu: nos

Receptory čuchu : čuchové bunky uložené v nosovej sliznici

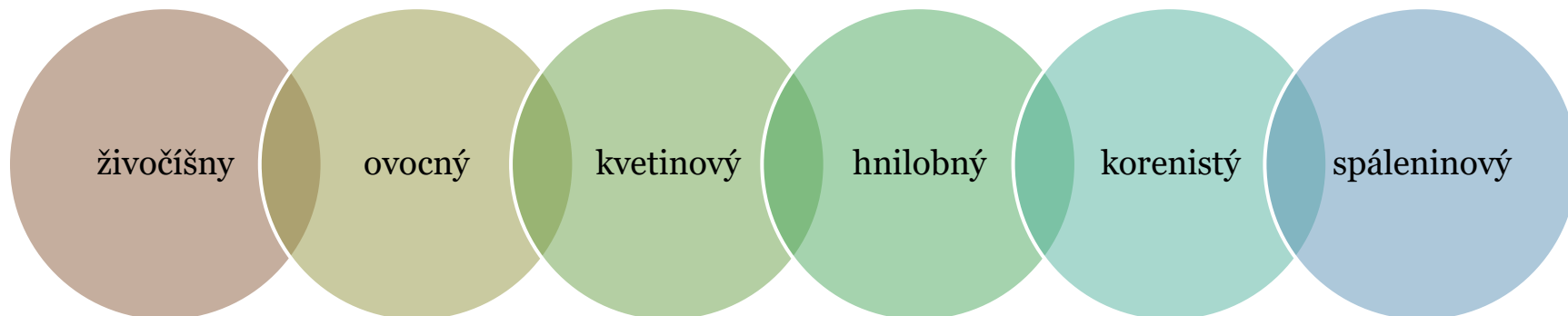
Centrum: čelový lalok mozgovej kôry

Čuchová oblasť

Základné pachy

5. chuť

Adekvátny podnet: chemické látky rozpustené vo vode, slinách

Orgán : jazyk, podnebie, hltan

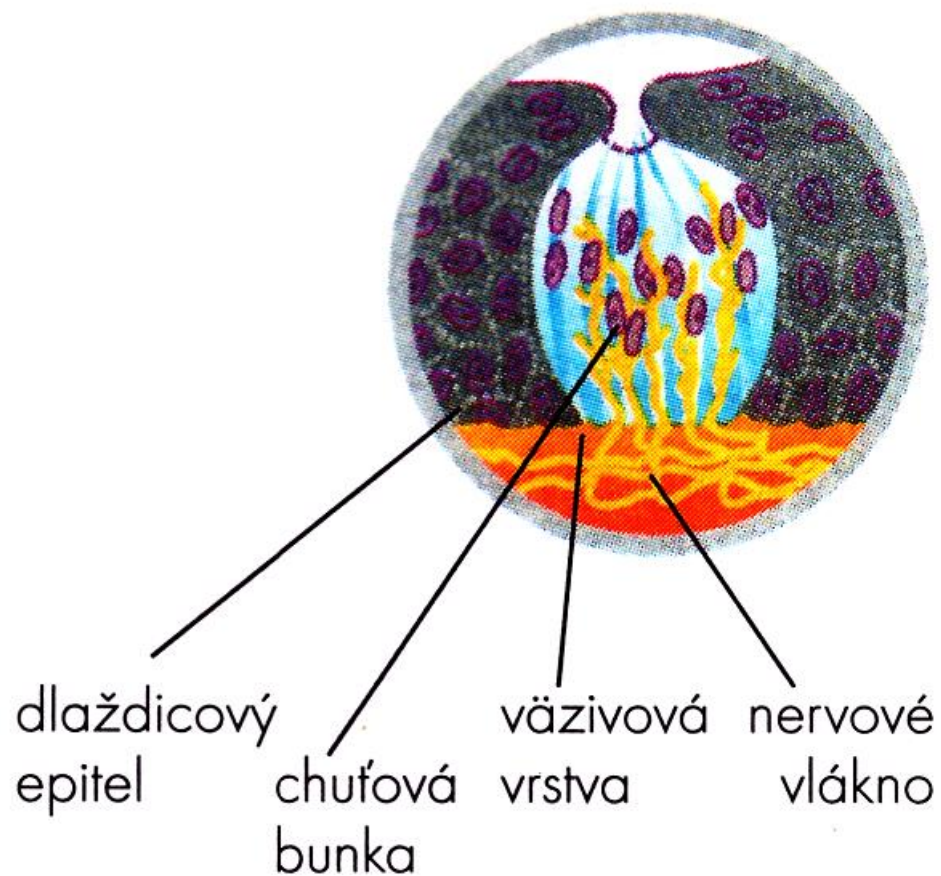
Receptory: chuťové bunky v pohárikoch umiestnené na jazyku, sliznica podnebia a hltana

Centrum: temenný lalok mozgovej kôry

Chut'ový pohárik

Sladké

Kyslé

Slané

Horké

5. hmat

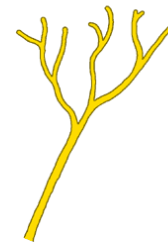
adekvátny podnet: tlak, ťah, teplo, chlad, bolesť

orgán: kožnej citlivosti (koža, sliznice telových otvorov)

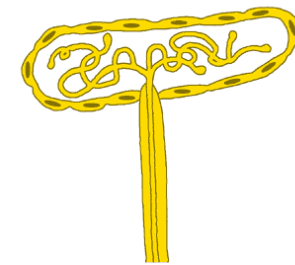
receptory:

- hmatové telieska
- receptory bolesti

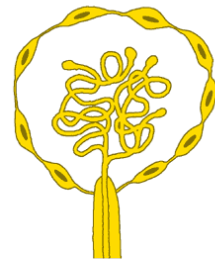
centrum: temenný lalok mozgovej kôry

Volné nervové zakončení

Rufiniho tělisko (teplo)

Krauseho tělisko (chlad)

Hmatové telieska

- **Meissnerové telieska**- ľahký tlak, dotyk
- **Vater- Paciniho telieska**- silnejší tlak a ťah
- **Ruffiniho telieska**- teplo
- **Krausseho telieska**- chlad

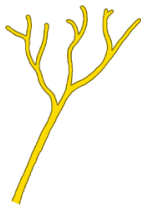
hmatový receptor
(Meissnerovo teliesko)

receptor pre tlak a vibrácie
(Vaterovo - Paciniho teliesko)

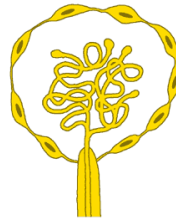
receptor pre teplo
(Ruffiniho teliesko)

Voľné nervové zakončeni

Ruffiniho tělísko
(teplo)

Krausseho tělísko
(chlad)

receptor pre bolesť
(voľné nervové zakončenie)

receptor pre chlad
(Krausseho teliesko)

Receptory bolesti

- Voľné nervové zakončenia vo všetkých tkanivách tela, koži, slizniciach
- 50-150 ks na 1cm³ kože

Bolešť

- nepríjemný intenzívny pocit, ktorý varuje organizmus pred poškodením
- Sprievodné prejavy bolesti- tachykardia, rozšírenie zreníc, zmeny TK, pot, slabosť, úzkosť, obranné pohyby

receptor pre bolesť
(voľné nervové zakončenie)

6. Receptory pohybových orgánov (proprioreceptory)

Adekvátny podnet

Receptory- svalové vretienka, šľachové telieska

Orgán- hlbokkej citlivosti (šľachy, svaly, kĺbové puzdrá)

Centrum- temenný a čelový lalok mozgovej kôry

Význam

- Informácie o polohe tela a jeho častí, o napätí svalov, stave každého svalu
- Umožňujú proprioreceptívne reflexy- vzpriamené držanie tela, svalová koordinácia

Aktivita- Zábava vo dvojici

1. jeden z dvojice si zakryje oči
2. druhý z dvojice si nachystá 5 vecí na pozorovanie a uloží si ich pred sebou
3. druhý umiestňuje predmety postupne prvému z dvojice do ruky, pričom musí mať prvý z dvojice neustále zavreté oči
4. prvý z dvojice sa snaží na základe hmatu a skúseností pomenovať pozorovaný predmet
5. úlohy si následne vymenia

Zdroje

- <https://www.zdravie.sk/choroba/20827/glaukom-zeleny-zakal>
  - <https://www.sosovky-kontaktne.sk/slovník/makula-zlta-skvrna.html>
  - <https://www.oftal.sk/ocne-ochorenia/>
  - <https://www.zdravie.sk/choroba/20829/refrakcne-chyby-oka-dalekozrakost-kratkozrakost-astigmatizmus>
  - <https://zdravie.pravda.sk/zdravie-a-prevenicia/clanok/288943-kviz-o-oku-dietati-zo-skumavky-ci-ochrannom-faktore/>
  - <https://biopedia.sk/clovek/zmyslove-organy>
  - https://www.osel.cz/popisek_old.php?popisek=9111&img=1211755488.jpg
  - <https://slidetodoc.com/stroj-sluchova-a-rovnovn-organum-vestibulocochlearis-somatologie-stroj/>
  - <https://www.svetkuriozit.sk/najlepsie-opticke-klamy-iluzie/>
  - <https://www.vitarian.sk/clanky/co-pohana-svaly-a-ako-sa-o-ne-starat-2946>
  - <https://www.zdravie.sk/clanok/55909/cuch>
  - <https://www.verywellhealth.com/cochlea-anatomy-5069393>
  - http://student.fiit.stuba.sk/~pifkova04/farebne_modely/vnimanie.html
- Katarína Ušaková, Biológia pre gymnázia 6, 1. vydanie Bratislava EXPOL pedagogika, 2005, 104 strán, ISBN 80-89003-81-8.